

SZEMERE MIKLÓS (1802–1881): FELHÍVÁS¹

**Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet munkatársai,
Gazda István vezetésével.**

A Sz. Figyelő 7. számában Brassai úr „Ismerettyű”-je végén e sorok olvashatók: „Azt hiszem, elég erősséget mondtam el Salamon F. még eddig döntetlen állítása mellett, és ezennel félbeszakasztom ellenkezéseimet. Hanem ha akár ellenfelem – amit nem hiszek – akár a szerkesztő úr – amit nem várok – akár néhány olvasóm – amitől nem félek – felszólítanak további világosításokra, parancsaik teljesítésére mindig készen állok.”

Én tehát, habár „nem hiszi”, íme felszólítom Brassai urat a további folytatásra; akkorra halasztva észrevételeimet eddigi állításaira is, midőn cikke bevégezve leend.

*

SALAMON FERENC (1825–1892): NYÍLT LEVÉL SZEMERE MIKLÓS (1802–1881) ÚRHOZ²

Nem a legkisebb baj irodalmunkban, hogy alig van eszme, nézet és meggyőződés, mely ellenkező eszmékről, nézetekről és meggyőződésekről verődjek vissza. Legtöbbszörre mindegy, akár igazságot hirdet egyikünk másikunk is, akár tévedéseket: kiáltó lehet a szó, de a pusztában! – Ha a legjózanabb nézetei, legbizonyosabb igazságai, legésszerűbb elvei vannak is az embernek, kiállhat az irodalmi Hortobágy közepére az ismeret, meggyőződés s ékesen szólás egész fegyverzetében: igazat adhatnának tán szavának; de figyelemre nem méltatják – s a legjózanabb ember is félhet ily viszonyok között, hogy Don Quixottá lesz, kinek ábrándos esztelenségétől, rajongásától messze van, de alakja nem kevésbé szomorú alak. Előfordul ugyan néha egy-egy irodalmi szembeszállás; de csak azért, hogy még világosabban mutassa az eszmék iránti közönyt. A megtámadott fél többször oly naivul kiált, mint az egyszeri széki az ellenségre: „ide ne lőj, itt is ember van.” Csaknem minden újság és minden író egészen magánkívül van csodálkozásában, minő vakmerőség lap- vagy íróársától, rátámadni nézetéért, eljárásáért vagy édes munkájáért! – Igyekeznek mindenekelőtt személyes kérdéssé tenni az ügyet, hogy az egész ne tartozzék többé a közönség tribünje elé. Szépen vagy rútul a színpad mögött végződik a viszály, s az elvek és nézetek a hatalmasak harcában magukra

¹ Forrás: Szemere Miklós: Felhívás. Szépirodalmi Figyelő, 1861. 9. sz.

² Forrás: Salamon Ferenc: Nyílt levél Szemere Miklós úrhoz. Szépirodalmi Figyelő, 1861. 9. sz.

hagynak, vagy legfeljebb eltaposztatnak. Az egyének közt van néha tusa, de az igazság birodalma az örökös békességet élvez. Pedig az elv és eszme a súrlódást, az irodalom a polémia szereti – küzdelem nélkül a szellem elrejtül és elpuhul.

Senki sem óhajtja jobban mint én, hogy az irodalomban egy elv se proklamáltassék ellenkező észrevétel nélkül, egy vélemény se lopóddzék a közönség közé anélkül, hogy a kritika harmincadján át ne essék; mert alig van ember által kimondott eszme, melyre egy kis megdézsmálás rá ne férne.

Irodalmunk e hiányát, az emberi ész e fogyatkozásait ismervén, örömmel olvasám önnek felszólalását e lapban egy lélektani kérdésre nézve, mely nagyon belevág életbe, irodalomba és az esztétikába is. Annyival inkább örültem, mivel a felszólalás váratlanul jött egy jeles tollát ritkán használó, olvasott és gondolkodó írótól és költőtől. A szépen írt cikk nálunk akkor is figyelmet érdemlő tünemény, midőn kisebb-nagyobb tévedésen vagy paradoxonon alapul és húzódik végig.

Azon cikkeket hát, melyeket érdemükért és írójukért becsülök, nem azért mellőztem hallgatással, mintha figyelemre méltók nem volnának – sőt óhajtám, hogy írójuk telhetőleg gyakran részletezze irodalmunkat és közönségünket hasonlóknak.

Másfelől hallgatásom oka még kevésbé volt az, mintha ön cikkei, minden szépségük és ékesszólásuk mellett, meggyőztek volna, hogy az ember és író közötti szoros viszony dolgában tévedtem. Életbeli tapasztalásaimat, irodalomtörténetbeli bár csekély, de összes ismereteimet, vizsgálataim közben erősödött meggyőződésemet mind meg kellene tagadnom, hogy más hitre térjek, hogy azt valljam, hogy az író művei nem tükrözik vissza az író jellemének leglényegesebb vonásait.

Hallgatásom oka csupán ez:

Én a tárgyat kifejtém annyira, mennyire a lap köre engedi; ön hasonló terjedelemben felelt rá, s kifejté szintén nézeteit. Úgy véltem, igen helyén van ily elméleti tárgyban a parlamentáris szokást követni – hogy aki egyszer kifejté nézetét, ugyanazon tárgyban másoknak engedje a szót.³ Ez sajtó útján még előnyösebb; mert a szónoklat elhangzik, de az írás változatlanul megmarad. Az olvasót tehát, ki ön cikkét olvasá, egyszerűen arra utalom, akár ön cikkét olvassa előbb s aztán az enyémet, akár megfordítva. Én csak ismételném, amit mondtam, s ön hasonlóképp válaszul tán ismételné amit mondott. – Ha barátja vagyok a polémia szereti, szeretek benne bizonyos mértéket, s a tárgyak természetéhez mért tapintatot is.

³ Aminthogy Brassai föl is vette s kifejtette erős logikával, amit én tovább vitatni nem akartam. S. F.